

- красу й милозвучність української мови;
- неповторність і водночас вразливість природи рідного краю, підводячи читачів до усвідомлення себе її частинкою;

- традиції українського народу, історію боротьби за свою незалежність;

- кращі морально-етичні якості людини.

У творчому тандемі з педагогами бібліотекарі намагаються донести до серця і розуму дитини, що патріотизм проявляється в любові до Батьківщини, свого народу, турботі про його благо, повазі до українських звичаїв і обрядів, відчутті своєї належності до України, усвідомленні спільності власної долі з долею Батьківщини, досконалому володінні українською мовою, усвідомленні моральних та культурних цінностей, знанні історії, звичаїв, обрядів, символіки.

Одним з напрямів патріотичного виховання дітей в бібліотеці є краєзнавство. Саме краєзнавча робота має посісти важливе місце в діяльності кожної бібліотеки з тим, щоб виховати у дітей патріотизм, національну свідомість, високу моральність. Щоб по-справжньому любити рідний край, його слід добре знати, вивчати його історію, мову, культуру.

Важливим аспектом у вихованні патріотизму є популяризація літературного надбання письменників рідного краю, зокрема створення хрестоматії творів письменників. Працівники бібліотеки через світ книг розкривають

читачам сторінки історичного минулого і сьогодення українського народу, його культурної і духовної спадщини, намагаються показати красу і велич рідної природи та людей, закоханих у свій край. Вони повинні широко популяризувати літературний потенціал свого краю, організовувати головні читання та обговорення літературних творів, проводити творчі зустрічі з письменниками-земляками.

Наприклад, в освітянській книгозбірні ХГПА систематично проводяться творчі зустрічі з подільськими письменниками. Студенти, викладачі, бібліотекарі мають можливість наживо поспілкуватись з митцями рідного слова, проникнути в їхню творчу лабораторію, дізнатись про «секрети» творчості, отримати автографи. Працівники бібліотеки до зустрічей оформлюють книжково-ілюстровані виставки, присвячені творчості видатних земляків.

У процесі реалізації цих напрямків бібліотекарі у тісній співпраці з педагогічним колективом широко залучають учнів до духовних, історичних культурних традицій українського народу, до його ремесел, образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва через книгу, організацію дослідницько-пошукової діяльності. Завдяки цій роботі задовольняється багато дитячих інтересів, тут нерідко загоряється вогник, що пробуджує мрію і високі патріотичні почуття свідомого громадянина України, людини з високими особистісними якостями, чітким національним світоглядом.

Тетяна РУСА,
директорка Пасічнянського ліцею імені Ігоря Русого
Старосинявської селищної ради, вчитель-методист

Впровадження козацької педагогіки у Пасічнянському ліцеї імені Ігоря Русого

Національно-патріотичне виховання займає провідну роль у вихованні молодого покоління. Процес державотворення, національно-культурне відродження, оновлення і переосмислення життя в Україні вимагають нового бачення виховання учнівської молоді. В концептуальних засадах Державної програми "Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України" зазначено: "Мета сучасного освітнього процесу – не тільки сформувати необхідні компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й формувати громадянина, патріота; інтелектуально розвинути, духовно і морально зрілу особистість, готову протистояти викликам глобалізації життя". [1] Українська національна ідея проходить через всю педагогічну спадщину минулих епох. Вона в усі часи надихала багатьох освітніх діячів, педагогів на служіння своїй Вітчизні, рідному народу.

Саме дослідження витоків, становлення і розвитку національної системи виховання, вітчизняної педагогіки є першочерговою проблемою, від вирішення якої залежить

вихід незалежної Української держави на сучасний рівень світових стандартів у галузі освіти і виховання і сприятиме захисту та відстоюванню своєї незалежності.

Головна мета національного виховання на сучасному етапі – передання молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду й на основі цього формування особистісних рис громадянина України.

«Перебудова життя, – пише О.Вишневський, – а в царині освіти – навчально-виховного процесу – це передусім перехід до віри в інші ідеали, а відтак і до життя, зорієнтованого на них. Ідеал – це вічний, досконалий, але недосяжний взірєць. Він є стимулом до особистої і громадянської діяльності, він живить наше буття, зміцнює моральні цінності, підтримує сумління. Сила ідеалу нездоланна, а тому «ідеалісти» легко переносять труднощі буденного життя» [2].

А от Г.Ващенко вважав, що ідеал не може бути постійним, він має вдосконалюватися. «Розв'язуючи питання

про цілі виховання сучасної української молоді, мусимо рахуватися не лише з нашими традиціями, а й з тими завданнями, що ставить перед нами сучасне майбутнє, а також прийняти до уваги психічні властивості нашого народу як позитивні, так і негативні. Перші треба розвивати, другі усувати або принаймні ослаблювати» [3]

Сучасний загальнодержавний вияв цікавості до історії козацтва й зокрема до козацької педагогіки можна пояснити просто: іде пошук ідеалу, формування національної еліти, яка у своїй діяльності спирається на національний досвід державотворення.

Запорізьке козацтво стало справжнім феноменом патріотизму в історії України. Воно глибоко і різнопланово вплинуло на історичну долю українського народу, на формування національної свідомості. Багатовіковий визвольний козацький рух зумовив унікальне явище не лише східнослов'янської, а й світової культури – козацьку педагогіку.

Сьогодні ми маємо унікальну можливість звернутися до витоків виховних ідеалів козацької педагогіки й відродити козацькі виховні традиції.

Козацька педагогіка – це складова народної педагогіки, це наука про виховання мужності, патріотизму, вірності, доброти, братерської взаємодопомоги, фізичної досконалості, віри у свої сили, можливості.

Сутність козацької педагогіки полягає у системі знань про закономірності формування світоглядних позицій українця, збагачення підрастаючого покоління інформацією про здоровий спосіб життя, норми взаємостосунків, а також процес самовдосконалення, самоосвіти.

Зміст, ідейно-моральний і естетичний потенціал козацької виховної мудрості втілюють у собі національну психологію, характер, світогляд, правосвідомість, мораль та інші компоненти національної самосвідомості, духовності народу.

Ми, педагоги, покликані вести просвітницьку роботу серед молоді з історії, культури, мистецтва, державної діяльності козацтва, прагнучи виховувати підрастаюче покоління у національному дусі. Козацька педагогіка, яка впроваджується у Пасічнянському ліцеї і має давні традиції, дуже тісно пов'язана з ментальністю, національним характером українців.

Старосинявський край знаний в історії звитягами війська Великого Богдана, який тричі: у 1648, 1649 і 1651 роках - сукупно майже місяць перебував у своїй ставці в Пилявцях. У 1648 році на теренах сіл Олексіївка. Пилявка і Пилява здобув перемогу в Пилявецькій битві, яка визначила подальший розвиток історичних подій.

Ювілеї від дня переможної битви під Пилявцями відзначались і відзначаються на районному, обласному, всеукраїнському рівнях.

Модель школи козацької педагогіки Пасічнянського ліцею становить вагомий підвалину сучасної системи виховання і складається із знань про закономірності формування світоглядних позицій українця, збагачення підрастаючого покоління інформацією про здоровий спосіб життя, норми взаємостосунків, а також самовдосконалення, самоосвіти.

Суб'єктами спільної діяльності та цільовими групами Школи козацької педагогіки виступають:

- Інститут модернізації змісту освіти МОН України;
- Хмельницький обласний інститут післядипломної

педагогічної освіти;

- Відділ освіти, молоді, спорту, культури виконавчого комітету Старосинявської селищної ради;
- Вищі навчальні заклади (Хмельницький національний університет, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький інститут МАУП, Кам'янець - Подільський державний національний університет);
- Районна газета «Колос»;
- Пасічнянський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I-III ступенів, технологічний ліцей»;
- Громадські організації (ДГО «Гарт», «Патріот України»);
- Військово-патріотичні організації (Спілка ветеранів Афганістану, обласна та районна організації козацтва);
- Добровольці;
- Батьківська громада школи.

Основними завданнями суб'єктів спільної діяльності Школи козацької педагогіки є об'єднання зусиль для досягнення позитивного результату у вихованні підрастаючого покоління; вихід на нову, більш ефективну якість життя у школі, громаді; покращення мікроклімату у шкільному колективі; долучення учасників освітнього процесу до реалізації значущих проектів у школі, громаді, державі.

Місія школи. Моделювання і впровадження кращих ідей козацької педагогіки задля гармонійного розвитку особистості учня, як суб'єкта освітнього процесу, громадянина і патріота України.

Візія. Вагому роль у виховному просторі відіграють умови функціонування: демографічні, національні, соціально-економічні, природні, що враховували при виборі моделі розвитку закладу.

Школа козацької педагогіки – інноваційний навчальний заклад, який формує активну громадянську позицію учасників освітнього процесу, навички здорового способу життя, козацького гартування, пропагує християнсько-духовні козацькі принципи. конкурентоспроможного, з власними рисами сучасного навчального закладу, який створює умови для безперервної освіти, рівного доступу до якісної освіти, прагне зробити все, щоб уникнути комплексу меншовартості учня, який навчається у сільській місцевості.

Стратегія Концепції:

- забезпечити зростання самосвідомості, свідомості, патріотизму учнівської молоді;
- домогтися поєднання синтезу здобутків вищої школи, загальноосвітніх шкіл, громадських організацій в питаннях національно-патріотичного виховання;
- привернути увагу широкої громадськості до питань національно-патріотичного виховання молоді;
- консолідувати зусилля центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;
- оновити зміст військово-патріотичного та національного виховання;
- плекати шляхетність і силу духу, моральні чесноти, почуття милосердя;
- пробуджувати віру, любов, готовність творити добро і красу;
- підвищувати рівень професійної компетентності у визначенні методів, форм, засобів, технологій навчання та виховання, залучення молоді до науково-дослідницької та пошукової роботи;
- пропагувати здоровий спосіб життя, формувати фі-

зично здорову, загартовану молодь;

- залучати учнівську молодь до формування самосвідомості, самоповаги, національної гідності, ідентичності через вивчення історії України;
- долучати до волонтерських місій, пов'язаних зі створенням умов здорового способу життя, християнської моралі, українських традицій та звичаїв козацької звитяги;
- об'єднати активну молодь навколо ідеї відродження духовності, патріотизму, шанування національної культури, історії та традицій українського народу;
- виховувати господарів рідної землі та громадян української держави, її захисників від ворожої агресії, мовної і культурної експансії.

Основними завданнями суб'єктів спільної діяльності Школи козацької педагогіки є об'єднання зусиль для досягнення позитивного результату у вихованні підростаючого покоління; вихід на нову, більш ефективну якість життя у школі, громаді; покращення мікроклімату у шкільному колективі.

Ефективність функціонування Школи козацької педагогіки залежить від спрямованості навчально-виховного процесу, вдало підібраних форм і методів, правильної розстановки і підбору педагогічних кадрів та планування розвитку освітнього процесу.

З метою реалізації обласного освітньо-модульного проєкту «Стежками козацької звитяги», на підставі рішення спільних зборів батьківського та учнівського колективів було створено козацький клас і розпочалась реалізація проєкту «Славу козацьку повік не забудем».

Логічним завершенням кропіткої роботи І модуля про-

екту стала «Посвята в козаки». Цьому передував організаційний етап, який тривав протягом року. За цей період учні вивчали історію козацтва за працями Д.І. Яворницького, М.С. Грушевського, В.С. Степанкова та інших; розробляли, затверджували та виготовляли козацькі однострої та козацькі хоругви; зустрічалися з керівниками громадських козацьких організацій області, науковцями, дисидентами; гартували своє тіло й дух.

На сьогодні ми задоволені результатом, адже у Літопис козацької громади вписують добрі справи, активізувалися не лише учні, а й батьки, громада села. Юні козаки займаються пошуково-краєзнавчою роботою. Учні відвідують елективні курси, які розроблено вчителями нашого закладу і частина з них затверджено МОН України, розроблені посібники, згідно з цими програмами. Це спонукало нас із 2015 року козацьку педагогіку впровадити з початкової школи.

У 2017 році пасічнянські козаки вступили до обласної громадської організації «Крайовий козацький полк «Подільські джури» й отримали посвідчення. З 2017-го Пасічнянський НВК включений до всеукраїнського експерименту «Теоретико-методологічні засади моделювання розвитку авторських шкіл». Пасічнянські школярі разом зі своїми наставниками розробили і реалізували проєкт «Козацький гай», який зростає разом з учнями, утверджуючи їх патріотизм та віру в краще майбутнє рідної України.

Матеріали про впровадження козацької педагогіки як складової національно-патріотичного виховання у Пасічнянському ліцеї імені Ігоря Русого надруковано у виданнях:

- Авторська школа в Україні (науково-методичний посібник) / Автори-упорядники: І.Н.Євтушенко, Ю.І.Завалевський, С.В.Кириленко, О.І.Кіян, О.Я.Маринівська/ за наук.ред. Ю.І.Завалевського. – К. – Чернівці: Букрек, 2017.;

- Козацька педагогіка і навчально-виховний процес у закладах освіти: науково-методичний збірник / Укладачі: В.Є.Берека, І.К.Гіджеліцький, Н.М.Орловська. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2017;

- Ідеї козацької педагогіки: сучасний педагогічний дискурс: навчально-методичний посібник/ В.Є.Берека, Н.М.Орловська // Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. – 572 с.;

- Матеріали X Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій/ [Упор.Назаренко Г.А.]. – У двох томах. Том 2. Авторські школи України. – Черкаси: Журнал «Методист» / Т.В.Руса // Школа козацької педагогіки / № 2 [98], лютий 2020;

- Авторська школа в Україні: третя хвиля відродження / За заг. ред. Кириленко С.В., Кіян О.І., Омельченко Н.М., Шеремета Ю.А. – К.: Видавництво «Альфа-Віта Груп, 2021.- 196 с.;

- Успішні керівники в сучасному освітньому просторі України / Ред. колегія Кириченко М.О., Шеремета Ю.А. [та ін.]. – К.: «Альфа-Віта Груп, 2021.- 152 с.

Успішне функціонування і взаємодія усіх проектів стимулюють динамічний розвиток закладу освіти, дають змогу впровадити елементи «мережевої освіти», сутністю якої якраз є те, що до інноваційних ресурсів закладу включається те, що знаходиться далеко за її межами.

Для реалізації моделі Школи козацької педагогіки у закладі проводиться системна робота, яка передбачає забезпечення гармонійного співвідношення науково-методичної і навчально-виховної роботи.

Педагогами ліцею розроблено і впроваджено у навчальний процес авторські програми елективних курсів, а саме:

– елективний курс «Ми – нащадки славних козаків». 4 клас. Автори: Т.В.Руса, Л.С.Семенюк;

– елективний курс «Ми – нащадки славних козаків». 5 клас. Автори: Т.В.Руса, Л.С.Семенюк;

– елективний курс «Ми – нащадки славних козаків». 6 клас. Автори: Л.С.Вітомська, О.О.Бендра;

– елективний курс «Заморочки з козацької бочки». 7 клас. Автор Н.М.Мищишина;

– елективний курс «Стежками козацької звитяги» для учнів 8-9 класів. Автор Г.Кривицька. Затверджено МОН України (лист Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України № 1/9-538 від 10.08.2010р);

– елективний курс «Доба Козаччини в українській літературі». 10 клас. Автори: Т.В.Руса, Л.С.Семенюк. Затверджено МОН України (лист Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 29.06.2010 №1.4/18-Г-362);

– елективний курс «Доба Козаччини в українській літературі». 11 клас. Автори: Т.В.Руса, Л.С.Семенюк. Затверджено МОН України (лист Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 29.06.2010 №1.4/18-Г-362).

Здобувачі освіти нашого навчального закладу беруть активну участь у науково-практичних конференціях різного рівня: всеукраїнська конференція «Поділля і Південно- Східна Волинь у роки визвольної війни

українського народу середини XVII ст.», Всеукраїнська науково-практична конференція «Болохівські землі і люди», Всеукраїнська науково-практична конференція «Пилявеччина: погляд крізь віки», Міжнародна науково-практична конференція «Звичай Русі, що став козацьким. Уклад конституції республіки Війська Запорозького (Конституція Пилипа Орлика)», Всеукраїнська краєзнавча конференція учнівської молоді «А ми тую славу збережемо»; обласна науково-практична конференція «Перспективи розвитку сучасної науки: погляд юних науковців»; IV Всеукраїнська історико-краєзнавча конференція «Державотворчі процеси в Україні через віки у XXI століття».

У школі щорічно проводиться цикл заходів «Традиції та звичаї українського народу», відбувається підбиття підсумків модуля «Кроки до успіху», освітньо-модульного проекту «Славу козацьку повік не забуваємо», де учні козацьких класів проходять низку серйозних випробовувань, в яких демонструють свої сили, мужність, кмітливість та інтелект. За підсумками конкурсів визначається кращий козак та козачка навчального закладу, проводиться козацький тиждень.

У ході реалізації моделі Школи козацької педагогіки суттєво підвищився рівень вимог до професійної підготовки педагогічного колективу. Саме це спонукає колег до активного пошуку різноманітних засобів самоосвіти, які б повніше дали можливість удосконалити свої педагогічні, психологічні, соціально-правові, прогностичні, культурологічні уміння і навички.

Робота з учителями, класними керівниками спрямована на їх згуртування, залучення до науково-дослідної діяльності, з метою розробки інноваційних технологій навчання та виховання учнівської молоді.

Система виховної роботи, яка створена у закладі і спирається на козацьку педагогіку через традиційні форми роботи, доповнюється новими поняттями і заходами: волонтерство, благодійні ярмарки, зустрічі, уроки мужності, вшанування пам'яті загиблих воїнів та ін.

В умовах сьогодення виховання громадянина-патріота України має стати пріоритетним завданням на державному рівні, адже від цього залежить безпека і успішний розвиток нашої держави.

Використані джерела

1. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів (наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 31.10.2011 №1243);

2. Національна доктрина розвитку освіти;

3. Бех І.Д. Освітньо-виховний процес як соціокультурне явище. / І.Д. Бех // Вибрані наукові праці. Т.1. – Київ-Чернівці. Букрек, 2015.

4. Ващенко Г.Виховний ідеал/Г. Ващенко.- Полтава.1994.

5. Євтушенко І.Н., Завалевський Ю.І., Кириленко С.В., Кіян О.І., Маринівська О.Я. Авторська школа в Україні (науково-методичний посібник)/ за наук.ред.Ю.І. Завалевського. – К. – Чернівці: Букрек, 2017.